

JOAN DANIEL BEZSONOFF

LA BALLARINA DE BERLÍN

Empúries

narrativa

Joan Daniel Bezsonoff

La ballarina de Berlín

Editorial Empúries

Barcelona

L'editor fa constar que s'han realitzat tots els esforços per localitzar el propietari i demanar autorització del copyright de la imatge de la coberta i de la imatge de la pàgina 8. L'editor manifesta la reserva de drets i expressa la seva disposició a rectificar qualsevol error o possible omissió en edicions futures.

Primera edició: gener del 2017

© Joan Daniel Bezsonoff, 2017 (per mediació de MB Agència Literària, S.L.)

© d'aquesta edició: Grup Editorial 62, s.l.u.,
Editorial Empúries
info@grup62.com
www.editorialempuries.cat

Fotocomposició: Víctor Igual
Impressió: Limpergraf

DIPÒSIT LEGAL: B. 2.047-2017
ISBN: 978-84-16367-92-4

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

I

LA COMTESSA DE VARSÒVIA

Antany les comtesses poloneses bevien te. El 1926, any en què comença el nostre relat, la comtessa Maria Kalinowska tenia massa presses per valsar o xarxupar. El seu jove amant —el capità Jerzy Sosnowski— l'havia estimada tota la tarda. Al cap d'una hora i mitja, l'acompanyaria a l'estació provisional del carrer Chmielna, on agafaria l'express de París. Van sopar al restaurant del Polonia Palace. El capità havia triat aquell establiment —un dels millors de Varsòvia— perquè es trobava idealment al carrer Marszałkowska cantonada amb Jerozolimskie Aleje, a cinquanta metres de l'estació. Fou un sopar molt agradable amb una mica de melangia inevitable. Una malenconia eslava accentuada pel cambrer. Un emigrant rus que parlava un polonès estepari. En els seus ulls, s'hi endevinaven molta tristor i una nostàlgia incurable. Malgrat el rus, els dos amants van evocar els seus projectes. A l'hivern esquiarien a Zakopane, a la ratlla de Txecoslovàquia. La comtessa es va instal·lar al seu compartiment uns vint minuts abans de la sortida del tren i va demanar a Jerzy que li comprés la *Gazeta Polska*, així com *Le Temps*.

La quiosquera ja no tenia canvi i Sosnowski hagué d'agafar el darrer número de *Światowid* per obtenir un compte rodó. Una revista tan ben feta que els dos amants sempre es barallaven gentilment per llegir-la abans que l'altre.

En arribar a l'andana, Sosnowski va sentir crits i l'olor acre del fum. El tren de la Maria cremava. El jove es va precipitar cap al hall reclamant un tub i galledes per atudar l'incendi. Dos homes van afer-rar-lo.

—Deixeu-ho estar, mon capità, és massa tard...

—Deixeu-me passar.

—Us repetim que és massa tard.

Si anava de civil, com era possible que aquells dos homes coneguessin el seu grau? Va entreveure la realitat. Havien programat l'assassinat de la seva amant i ell es quedava al moll, sense poder ajudar-la. Feia temps que el capità no havia plorat. Des del 1914, quan havia vist el seu primer mort. Ara caminava capcot, aterrat, amb l'ànima llefiscosa. Com podia aguantar un dolor tan fort? Feia només un parell d'hores s'estimaven, i ara ella cremava i petava com castanyes a la brasa.

II

UNA INFANTESA POLONESA

Abans que comenci ben bé el nostre relat, ens ha semblat necessària una evocació de la joventut del nostre heroi. El lector amb presses pot passar directament al capítol III. També li és possible llegir la novel·la a partir de la fi i remuntar-la fins a l'inici, però no creiem pas que sigui una bona idea.

Jerzy Sosnowski va néixer el 4 de desembre del 1896 a Lwów, oficialment Lemberg, ciutat als confins orientals de l'imperi austrohongarès. S'hi parlava polonès, jiddisch, alemany, ucraïnès, rutè. Cada poble li donava un nom diferent. Lwów, Lemberg, Lviv, Leopoldis, Ilyvó. Molts noms per a una sola ciutat.

Quan era petit, en Jerzy no s'interessava en les pallagues¹ i s'estimava més jugar amb companys. A l'escola, els mossens aplicaven una disciplina fèrria. Els seus pares, catòlics i subscriptors del *Kurier Lwowski*, només li parlaven polonès. Józef Sosnowski, enginyer de formació, posseïa una empresa de construcció. A la primavera, en Jerzy anava a caçar, amb el germà i el pare, els faisans i les becades; a l'estiu, els

1. Nenes.

cabirols; els cérvols, a la tardor, i el porcs senglars, a l'hivern.

A l'institut de Lemberg, el petit Jerzy era un alumne mitjà en totes les assignatures, amb una lleugera preferència per les humanitats. Excel·lia en polonès i en alemany. Les matemàtiques constituïen el seu punt feble. Entenia les lliçons, però quan el professor les explicava s'havia de concentrar, cosa que no li passava mai durant les classes de llengües. Escrivia bé, tant en polonès com en alemany, tot i que els seus coneixements gramaticals escassejaven. Sosnowski cometia pocs errors. A casa seva parlaven un polonès molt pur. Li hauria costat explicar les regles que aplicava d'esma, com un ocell que canta.

Quan vingué l'adolescència, el pare s'assabentà de les seves bretolades amatòries. En Jerzy quasi hauria jurat que al pare l'afalagava que el nin li hagués sortit tan viril i tan exitós.

L'agost del 1914, la vida d'en Jerzy canvià radicalment. No dubtà en cap moment d'allistar-se a l'exèrcit de Sa Majestat Imperial Francesc Josep I. Com hauria pogut imaginar que la seva pàtria, esvanida del concert de les nacions al segle XVIII, podria reunificar-se sobre les ruïnes dels imperis que l'ocupaven?

Els austríacs i els alemanys, per estimular el zel de llurs súbdits polonesos, els van prometre la reconstitució d'un reialme independent. Napoleó havia creat el ducat de Varsòvia, que no sobrevisqué. Sosnowski va incorporar-se a la primera divisió d'infanteria de la Legió polonesa abans de graduar-se a l'acadèmia

de Mährisch Weißkirchen, petita ciutat a la província de Moràvia.

Els cadets hi adquirien molts coneixements en poc temps. Els ensenyaven la feina de soldat, la hipologia, algunes llengües de l'imperi. Una formació sòlida. Si bé les ordes es donaven en alemany, un oficial havia d'entendre els seus homes. Fins i tot havien previst classes de dansa. Un oficial de Sa Majestat Imperial havia de poder ballar amb qualsevol dama.

Tot i que l'havien educat en l'amor de Polònia i de la seva cultura, Sosnowski es mostrava lleial a l'emperador Francesc Josep, *der alte Mann* ('el vell senyor'), com l'anomenaven els súbdits amb una familiaritat respectuosa. Comparats amb els Hohenzollern i els Romanov, els Hasburg sempre havien tractat bé els polonesos. Mai no havien volgut assimilar-los, germanitzar-los. Ans al contrari. A Lemberg, hi havia més escoles en polonès que no en alemany. Els sobirans havien de dominar les llengües de l'imperi. Quan Francesc Josep era jove, li havien ensenyat amb eficàcia, a més de l'alemany i de l'italià, un francès de cort molt bonic, que escrivia i parlava perfectament. Feia dos segles que era la llengua de la noblesa. També sabia txec, croat i hongarès, llengües en les quals s'expressava, que deien, sense accent alemany.

A Mährisch Weißkirchen, Sosnowski s'hi va sentir com a casa. Sempre li havia agradat l'equitació. De tant en tant, el jove sotstinent saltava dins d'un exprés i passava dos dies de tabola a Viena. Les pepes de Spittelbergstraße l'acollien amb alegrois. La capital ja no tenia res a veure amb la Babilònia del

temps dels Strauß que li havien descrita els seus pares. La ciutat, disminuïda, adormida en la fred de la guerra, imitava el vell emperador. Colpit per tants dols, Francesc Josep sobrevivia a si mateix. El poble admirava la seva dignitat.

Tota la ciutat semblava greu. Les botigues de Kärtnersrtäße ja no rutilaven com antany. Fins i tot la xocolata del pastís Sacher no tenia el mateix gust. La festa imperial s'havia acabat, melangiosa, amb una desesperança discreta, com un darrer vals.

L'exèrcit austrohongarès s'havia modernitzat. D'ençà de la derrota de Sadowa, imitava el germà gran prussià. El tinent Sosnowski va descobrir que la idea mateixa de la cavalleria havia mort amb la guerra moderna. Ja no hi hauria càrregues èpiques com a Wörth, Balaklava o Waterloo. Quan els austríacs volien muntar un atac a l'antiga, els russos els esperaven amb metralladores, i viceversa. Una matança digna dels pobres bisons de Buffalo Bill. Totes les cavalleries es van adaptar. La majoria dels cavallers es van transformar en fantassins o aviadors. Els més afortunats, com Sosnowski, van guardar els cavalls per a missions de reconeixement.

Abans del bateig de foc, l'alferes Sosnowski es demanava si es mostraria digne dels galons i no s'acoquinaria davant de l'enemic. Perdria la dignitat pròpia i seria la riota del regiment. Va dormir molt poc. Un parell d'hores entretallades de malsons absurds, deguts possiblement a les cinc copes de *wódka* de Białystok que s'havia begut abans de jeure. Tota la vida li havia desfilat per davant.

Quan van atacar, a l'alba, Sosnowski es va captè-
nir amb tota la dignitat necessària. Ningú no es va
adonar que resistia la por donant les ordes d'esma.

Va simpatitzar amb Hans Bauer, natural de Ba-
den, deliciosa estació termal al sud de Viena. Bauer
tocava molt bé el violí, sobretot el Vals de Schön-
brunn, de Joseph Lanner. Recitava amb fervor versos
de Franz Grillparzer i preparava uns *Knödel* amb gu-
lasch deliciosos. Va morir, quinze dies després de la
seva arribada al front rus, crivellat, espedaçat per
milers d'ocells de foc.

No obstant les teories d'un metge vienès que esta-
va adquirint una fama mundial, el jove Sosnowski
mai no havia desitjat sa mare ni ses germanes. Tam-
poc no li hauria agradat matar el pare i el germà. Sos-
nowski s'estimava molt la seva gent. La mort del seu
germà Tadeusz a la batalla de Karfreit, que els ita-
lians anomenen Caporetto, va afectar-lo molt. No se
sol parlar dels soldats morts en una gran victòria.
L'alegria dels vencedors deu accentuar el dol de les
famílies que no han tingut tanta sort, avisades per la
gendarmeria quan tots els veïns i tot el país es congra-
tulen. El seu pare, Józef, l'havia tustat de tant en tant.
Més del compte, possiblement. En Jerzy reconeixia
que havia estat un mainatge entremaliat, sempre a
punt de fer bestieses amb els brivalls del barri.

Durant tot el conflicte, no li va manca res. Sos-
nowski sempre va rebre els paquets familiars, des-
patxats escrupolosament pels correus imperials.

El novembre del 1918, el capità Sosnowski va ser
desmobilitzat i se'n va tornar a casa. L'antic Lemberg

ara es deia oficialment Lwów, com sempre l'havien anomenat a casa seva. Quatre anys enrere, el jove Jerzy havia viatjat per terres que pertanyien totes a la corona dels Habsburg. Tot aquell imperi s'havia transformat en estats independents. Àustria, Hongria, Txecoslovàquia i el regne dels serbis, croats i eslovens. Si bé els seus companys austríacs sentien melangia després de la derrota i de l'empetitiment d'Àustria, rebaixada a la categoria d'una Suïssa gran, Sosnowski tenia pressa de tornar a la seva ciutat, d'incorporar-se a l'exèrcit de la nova Polònia reconstituïda. No guardava cap rancor als austríacs. Ans al contrari. El darrer emperador, Carles I, era un sant que havia provat d'abreujar el conflicte i odiava ordenar el bombardeig de ciutats enemigues. Al segle xx, costava fer d'emperador respectant els manaments de Déu. L'últim Habsburg va morir, malalt, abandonat en una freda vil·la de Madeira.

Quan les forces de la república nacional de l'Ucraïna occidental van assetjar Lwów l'hivern del 1918-1919, Sosnowski va trefugir² molt. Les seves germanes, Alina i Grażyna, es van refugiar a Varsòvia. Els pares, en canvi, es van entossudir a quedar-se a Lwów:

—Fa anys, panys i cadaules que els Sosnowski vivim aquí.

S'havia produït una mutació en el capità Sosnowski. Havia vist tants horrors i perdut tants amics, que volia viure plenament. Intensament. Si bé les dones

2. Neguitejar-se.

sempre li havien agradat, la seva fallera s'havia convertit en satiriasi. Calia que ejaculés cada dia a dintre d'una dona. Al cap de tres jorns d'abstinència, li venien migranyes intolerables. El sexe li era indispensable com la micció i la defecació. Li hauria costat menys una setmana de dejuni que d'abstinència sexual.

Les dones eren la seva veritable vocació. Als tretze anys havia descobert el gran secret. Fins llavors, no entenia per què els homes sempre es giraven quan caminaven pel carrer. Una amiga de sa mare, la Pola, va iniciar-lo en el solfeig amorós. Tenia trenta-vuit anys. El minyó va comprendre tot seguit la significació del seu somriure, dels escots provocadors, com de l'època napoleònica. Va passar una tarda en què el marit havia sortit. La Pola el rebé en un tocador, totalment nua sota una camisa de dormir negra, i li manifestà el seu desig d'una manera explícita. Durant cinc anys, va sadollar el minyó. Tots els capricis, totes les preferències, totes les manies, tots els vicis del jove, no els satisfieia, sinó que els endevinava. Fou ella que el va aviciar a visitar-la per la porta de servei.

La guerra va interrompre llurs amors.

Durant els quatre anys del conflicte, Sosnowski no va fer el refastinyós. Ho acceptava tot, fins la terregada. Evidentment, s'estimava més les joves boniques que les madures marcides, però, com solia dir, «un dia sense un clau és un dia perdut». Totes les dones l'atreien. Les infermeres, les cantineres, les burgeses, les criades, les flequeres, les estudiants, les modistes, les secretàries, les meuques. Totes. Amb un bon humor treballat, un somriure permanent,

una elegància constant i una *palica* de firaire, seduïa les dones com un gat miola.

Perquè els seus companys menys afavorits amb el donam entenguessin el seu èxit, Sosnowski desenvolupava la teoria del pont llevadís:

—No hi ha pas dones fàcils o difícils. Tot depèn de les circumstàncies. Les dones són un castell que de tard en tard abaixa el pont llevadís.

Sempre endevinava quan li obririen el castell. No s'equivocava quasi mai quan detectava alguna llum en la mirada, un accent suau. Sabia distingir els matisos entre un *no* definitiu i un *no* esperançador. Res no li agradava tant com el primer petó. Assaboria el triomf. Se sentia bé, complet, relaxat.

La tècnica de Sosnowski era senzilla. No en tenia cap. No volia pas seduir les dones; estava seduït. Li encantava descobrir una nova persona, entrar en la seva intimitat, sentir a parlar d'artistes desconeguts. L'una sempre reclamava aigua natural al restaurant. L'altra havia de menjar enciam dos cops al dia. La tercera recitava poemets. I ell somreia, content. La seva filogínia només competia amb la passió pels cavalls. Havia plorat la mort dels seus cavalls com si fossin companys. Sobretot de Pomarańcza, tan manyac i tan valent. Havia hagut de sacrificar-lo arran d'una ferida a la pota. Quan l'exèrcit el va traslladar a Cracòvia, la seva hipomania s'empeltà de la fallera pel joc. Apostava en les curses de cavalls. S'hi va deixar la meitat del sou. Aviat el jove capità va viure del crèdit que li atorgaven els botiguers de la ciutat, orgullosos de tenir un oficial tan brillant entre la clien-

tela. No era deshonest de mena. Si hagués pogut, els hauria pagat bitllo-bitllo, però entenia millor les dones que els cavalls.

Arran de la independència de Polònia, Sosnowski, genet excel·lent, guanyà els galons de *Rotmistrz* al nou exèrcit polonès i dirigí un esquadró de cavalleria al vuitè regiment d'ulans del príncep Józef Poniątkowski durant la nova guerra contra Rússia.

Polònia s'enorgullia d'haver recuperat la independència i d'haver derrotat l'exèrcit rus. El mariscal Józef Klemens Piłsudski, pare de la pàtria, preconitzava una política ambiciosa, el *prometeisme*, que consistia a dividir l'imperi soviètic. Un dia, Polònia recobriria la plenitud i s'estendria fins a la Mar Negra.

Sosnowski se sentia bé al si del nou exèrcit. La majoria dels oficials ja havien servit a l'exèrcit dels imperis centrals. La bandera i l'uniforme havien canviat, la feina, no: la instrucció dels reclutes, les maniobres amb els cavalls, les nits a les tavernes. La vida a Cracòvia li agradava. L'antiga capital havia conservat un encant i una majestat innegables. Allí havia bategat el cor de la vella Polònia. Sosnowski es va enamorar del mercadal, Rynek Główny, en polonès. Els habitants no paraven de repetir que posseïen la plaça més gran d'Europa. Com a Flandes, la torre de l'Ajuntament es transmutava en l'Hala dels Draps i les voltes, lleugeres, que volien fer-se passar per orientals, s'enlairaven. La torre, altíssima, mantenia a distància les façanes beix i blanques dels cafès. El castell de Wawel, goticitzant, padrinejava el barri, i les esglésies rutilaven per retirar a Roma.

El capità Sosnowski lluardejava a les terrasses dels cafès, llegint un diari, o passejava pel call. Es divertia escoltant el jiddisch, aquell alemany medieval tan estrany en què s'havien empeltat tantes influències. Li encantaven les carallades jueves tot i que sovint se li n'escapaven alguns detalls.

Durant el seu sojorn a Cracòvia, el jove capità va seduir l'Agnieszka, una pastissera pèl-roja que cada dia li portava un *makowiec*, aquell pastís amb raïms i cascall. Aquella dona del poble no el sadollava. Es va embolicar amb l'Ewa, una secretària rossa de l'estat major. La vanitat el tenallava. Necessitava una amistançada d'upa. Durant un ball al castell, es va enfigar de la dona del coronel: la barona Krystyna Chledowski von Pfaffenhoffen.

Segons els criteris més fiables, la barona hauria hagut d'escapar-se de l'estregina sensual de Sosnowski. S'havia allunyat amb nostàlgia dels cinquanta i entrava, sense entusiasme, en la mar dels seixanta. Malgrat la invasió de les rufes,³ la cara era fina i els cabells, gràcies als millors proveïdors de París, encara semblaven d'un ros autèntic. Amb uns ulls de canyot⁴ tendre, la senyora barona conservava un mamellam respectable, romanalla de tresors perduts. Sense mania, fiant-se només a l'instint, Sosnowski va decidir que fóra seva aquella mateixa nit. No va decidir res. Tot el cos li ho reclamava, des de les ungles dels peus fins als cabells.

3. Arrugues.

4. Gosset.

La barona mai no havia conegut la felicitat, la voluptat. Sosnowski ho va pressentir. Va anar al gra com el més bast dels hússars. Per les galeries del vell castell, va seguir-la fins als lavabos i, mentre ella es componia, la va envestir. Com un ase, sense contemplacions. El joc degué agradar a la ingènua. Embarsardida que els poguessin enxampar, vergonyosa, excitada per l'originalitat de la situació, afalagada per l'ardor del jove capità, tan guapo, va accedir a l'èxtasi per primera vegada.

Durant un parell de mesos, Sosnowski no va saber com es desempallegaria de la pallaga empapada de sexe. Es demanava, neguitós, com havia pogut desprendre's tanta sensualitat de la barona Krystyna, aquella nit. Sosnowski hi anava al jaç a contracor, a contracorrent, a contraamor. Ara li veia les rufes que li menjaven la cara, el coll, les mans i els braços. Li feien fàstic i l'excitaven a l'encop els seus sacsons, el pompill de les anques. La barona l'obsequiava tothora. El jove oficial, aclaparat pels deutes, acceptava els seus diners. Ell valia més, ho sabia, però la dissort l'havia envescat.

Mai no ens malfiem prou dels xipoters i de llurs col·legues xafarders. Un comandant que, uns quants anys enrere, havia mirat de seduir la barona, revelà al coronel el secret de l'ametller. Per culpa del capità Sosnowski, no podria desfilar a cavall pels carrers de Cracòvia amb el casc de gala l'11 de novembre, dia de la festa nacional. Va convocar el jove oficial al seu despatx.

—Sosnowski, paireu-vos de saludar-me. Sou un personatge repugnant, un porc indigne de portar un uniforme polonès.

—No us ho permeto. Demà us enviaré els meus testimonis.

—No, gràcies... No tinc ganes que m'enasteu com un pollastre. Conec la vostra habilitat amb les armes. Sapigueu que he escrit a Roma per demanar l'anul·lació del nostre casament. He obtingut el vostre trasllat a la tercera brigada de cavalleria de Wilno.

Sosnowski va saludar i se'n va anar sense dir res. El coronel acabava de fer-li un gran servei sense saber-ho, exigint el seu allunyament. Per estalviar-se una escena desagradable, va enviar una lletra de ruptura a la Krystyna.